

Losoncz Miklós

Az államadósság-válság és kezelése az EU-ban

TRI-MESTER KIADÓ, 2014

A szuverén adósságválság Európát sokáig gazdasági kelepcebén tartó jelensége a közgazdaságtan iránt érdeklődők számára rendkívül izgalmas, de ez idáig a kusza információk sűrűjében nehezen megragadható kérdés volt. A könyv nemcsak azáltal segíti az eligazodást, hogy kronológiai sorrendbe foglalja a 2007 óta bekövetkezett, az Európai Unió gazdaságpolitikáját meghatározó eseményeket, de értékeli a válság következtében kialakuló és feltáruló, máig megoldatlan közgazdasági kérdéseket, amelyekre igyekszik alternatívákat is megfogalmazni.

A könyv oktatási és tudományos célzattal készült, a szerző által sem titkolt újszerűségét mindenekelőtt az adja, hogy szintézisbe foglalja a válság során megjelent EU-s tanulmányokból és jogszabályokból, szakfolyóiratokból és általában a sajtóközleményekből kinyerhető ismeretanyagot. *Losoncz Miklós* könyvének elsődleges célcsoportját a szerző a gazdaságtudományi

egyetemek és főiskolák európai tanulmányokat folytató hallgatói adják. A kötet a szerző szándéka szerint hasznos összefüggéseket tartalmaz a makropénzügyek, államháztartás, alkalmazott közgazdaságtan és világgazdaságtan témakörében. Nem találtuk viszont a szerző által a Bevezetésben ígért vállalati pénzügyekkel szoros kapcsolatot.

A szerző által azonosított négy válságtípuson (valuta-, adósság-, bank- és fizetésimérlegválság) belül a könyv az európai gazdasági folyamatokat meghatározó 2009 novemberétől jellemző szuverén adósságválságra összpontosít. A hangsúly nem igényel különösebb magyarázatot, hiszen az euróövezetben a globális pénzügyi válság kirobbanását követő öt évben 66 százalékról 90 százalék fölé emelkedett az államadósság mértéke. Ennek jelentőségét kevés euróövezeten kívül maradt ország esetében érthetjük meg jobban, mint Magyarországon, ahol a bruttó államadósság a közép-európai

átlag mintegy másfélszerese és ebben a tekintetben az egész Európai Unióban élen járunk. Természetesen felmerülnek az eladósodás kedvezőtlen makrogazdasági hatásai is, a könyv erre is igyekszik választ adni, több empirikus tanulmány, közülük a legtöbb szakmai vitát kiváltó Reinhart – Rogoff- (2010) kutatás, eredményeinek ütköztetésével.

Az euróövezet szuverén adósságválsága a döntéshozókat összehangolt cselekvésre készítette. Az egymást követő jogszabályok, paktumok és reformjavaslatok bonyolult szövedékből rendszerezett áttekintést kap az olvasó. Az egyes lépések legfontosabb előzményeként az euróövezet három tiltásának hátterével ismerkedhetünk meg: a kilépés, a kimentés és az államcsőd tilalmával. Ez érthetővé teszi, miért volt különösen nehéz a gazdaságpolitika átalakítása az euróövezetben, amikor nem létezik a pénzügyi válságok kezelésére vonatkozó klauzula, kizárólag középtávú pénzügyi segítségnyújtási eszköz és a Tanács 332/2002/EK-rendelete a fizetésimérleg-problémák kezelésére.

A kimentést tiltó klauzula komoly gátját jelent a válságkezelésnek, egyben nehezíti az optimális valutaövezetek kritériumainak történő megfelelést egyéb munkaerő-piaci rugalmatlansági és strukturális eltérések mellett, és ez alól csak az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) (352. és 136. cikke) jelent némi feloldást. Ebben a jogszabályi környezetben is létrejöhetett a bajba jutott EU-s, valamint euróövezeti országoknak segítséget nyújtó két alap: az Európai Pénzügyi Stabilitási Mechanizmus (European Financial Stabilisation Mechanism – EFSM), illetve az Európai Pénzügyi Stabilitási Eszköz (European Financial Stability Facility – EFSF). Sor kerülhetett olyan monetáris politikai intézkedésekre – itt elsősorban az EKB perifériaországok állampapírpiaconak lendületet adó értékpapír-piaci programja (Securities Markets Programme – SMP) és a kereske-

delemi bankoknak hároméves hitellehetőséget nyújtó Hosszú lejáratú refinanszírozási művelet (Long Term Refinancing Operation – LTRO) méltó említésre –, amelyek a mai napig lehetőséget biztosítanak az euróövezeti tagállamok egyes pénz- és tőkepiaci szegmenseinek újraélesztésében. Ezt a célt szolgálja a még nem alkalmazott, de az EKB által 2012. augusztusban bejelentett közvetlen monetáris tranzakciók eszköze (Outright Monetary Transactions OMT) is.

Az intézkedések egy másik köre kapcsolódik a tagállamoktól gyakran prociklikus gazdaságpolitikát megkövetelő Stabilitási és Növekedési Egyezmény előírásainak újraértelmezéséhez. Az egyezményben foglalt elvárásoknak való megfelelés nyomon követésének megerősítését és összehangolását elősegítendő az Európai Tanács 2010. szeptemberi értekezletén 6 témában javasolt jogszabálytervezetet, amely mint „hatos jogszabálycsomag” vált ismertté. Ennek főbb elemei a stabilitási és konvergenciaprogramok továbbfejlesztésére, a túlzotthiány-eljárás felgyorsítására és az államadósság nagyobb súllyal történő figyelembevételére, az SNP szankciórendszerének megújítására, a költségvetési keretrendszer számvetési-módszertani megreformálására fogalmazznak meg rendelkezéseket és ajánlásokat, de ezen felül már a makrogazdasági egyensúlytalanságokra is kitérnek, így jelenik meg a túlzotthiány-eljárás mellett a túlzott egyensúlytalansági eljárás szabályozása. A fiskális koordináció szélesebb értelemben vett, (az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek figyelembevételével) versenyképességi és pénzügyi stabilitási szempontokat is magába ötvöző megvalósítása érdekében mondhatni, se szeri se száma nem volt a tagállamok közötti megegyezéseknek. Ezek kronológiai és logikai rendbe foglalása nem kis feladat elé állította a szerzőt: így ismerkedhetünk meg az európai szemeszter, a kettős jogszabálycsomag, az euró plusz paktum és a fiskális paktum leg-

fontosabb üzeneteivel, valamint a bankunió, a bankfelügyelet és betétbiztosítás egységesítése érdekében megtett lépésekkel. A jogszabályi, intézményi és gazdasági diplomáciai folyamatok rendszerezését közgazdasági értékelések követik, amelyek érdekes összefüggéseket tárnak fel és több különböző álláspontot ütköztetnek (többek között a magángazdaság külső eladósodásának, az adósság csökkentéséhez szükséges elsődleges egyenlegre vonatkozó szabály, a belső leértékelés és strukturális reform ellentmondásainak kiemelése révén), de szemben a gazdasági lépéseket leíró fejezetekkel, ezek a fejezetrészek kevésbé átfogó jellegűek és jól strukturáltak, nem törekednek a teljesség igényére.

Az a problémahalmaz, amivel az euróövezet (és így a teljes Európai Unió) is szembesült, a válság során szerteágazó megoldási lehetőségek és jövőbeli forgatókönyvek felvázolását hozta magával. Ebből is kapunk egy kis ízelítőt különböző tanulmányok és a szerző önálló gondolatainak ötvözeteként. *Maria João Rodrigues* (2012) scenáriói végül kevésbé festenek optimista képet: a vergődés, felbomlás, Mag-Európa víziója mellett talán csak a sokat vitatott fiskális unió lehetősége nyújt megnyugtató jövőképet. (Csupán apró megjegyzésként említjük meg, hogy a szerző négy forgatókönyv helyett ötöt említ.)

A GMU jövőjével kapcsolatos aggályok és kételyek befelhőzik az országtanulmányokat is. A kötet e része kiemelkedően részletes empirikus anyagot közöl, amely a hallgatók számára nagyon jól hasznosítható. Az országtanulmányokból külön kiemelendő Németország és Nagy-Britannia esetének kezelése. Losoncz Miklós helyesen látja, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió jövőjének kulcskérdése Németország, Nagy-Britannia (beleértve Skó-

cia függetlenségének kérdését) kiválása pedig szintén kritikus pont. Az országtanulmányok sorában viszont nagyon hiányoljuk Magyarország esetének feldolgozását. Ez a hetedik, az EU és IMF-ről szól, egyébként szerintünk indokolatlanul rövid fejezetből is nagyon hiányzik. Talán érthető ez a mulasztás, ha a hazai eseményeket a szerző nem akarta csupán röviden elemezni és nem akart hazánkknak az EU-val és IMF-fel szembeni aktuális politikai és gazdaságpolitikai kérdésekben állást foglalni. A vitás közgazdasági kérdésekben a szerző külföldi tanulmányokra hivatkozik és az azokkal vitába szálló közgazdászok véleményét hozza fel ellenérvként, és többnyire nem foglal állást a saját véleménye ütköztetésével. A szerző személyes hozzáállását érintve szükségesnek tartjuk a kötet egyes részeinél a szerző saját véleményének részletesebb kifejtését ott, ahol más szerzőkkel vitatkozik.

A kötet anyagát nagy segítséget nyújtva egészítik ki a kiválóan használható Függelék, Kronológia, Glosszárrium és Betűszavak, rövidítések, segédanyagok, valamint egy nagyon bő, válogatott irodalomjegyzék. A fogalmak egyértelműsítésén felül külön kiemelendő, hogy az „euró” írásmódja tekintetében is iránymutatást nyújt és az Akadémia állásfoglalására a hosszú ó-val írt verziót javasolja. Számos közgazdasági terminus esetében lenne szükség hasonló, konszenzusteremtő javaslatra.

Végeredményben Losoncz Miklós könyve a modern kori adósságválság elméletének és történetének alapos, színvonalas bemutatását tartalmazza. A kötet kiválóan használható a gazdasági jellegű felsőoktatásban.

Novák Zsuzsanna – Varga József

Levelezési cím: nzsuska@gmail.com

varga.jozsef@ke.hu